

Peripetie české politiky ve vztahu k novým náboženským směrům

Ivan O. Štampach

Současná česká státní politika vůči náboženským uskupením¹ kodifikovaná právními normami tvořícími *konfesní právo*² se jeví jako liberální, a to hned ze dvou hledisek. Především ve srovnání s konfesním právem v dřívějších politických systémech a státních útvarech, k nimž postupně v dějinách české země patřily. Že současné uspořádání je liberálnější, než zákony z doby habsburského mocnářství, liberálnější, než svévole ve vztahu k náboženským uskupením za Protektorátu Čechy a Morava a liberálnější, než silně etatistické předpisy a autoritářská praxe komunistického režimu, to lze očekávat. Lze k tomu dodat, že i ve srovnání s konfesním právem první Československé republiky (1918 – 1938) je dnešní pojetí relativně liberální.

Ne tak samozřejmá je tato pozice Česka ve srovnání s některými novými, ale i se starými zeměmi Evropské unie. Je nemyslitelné, aby zde některé z náboženských uskupení mělo silnou pozici víceméně státní církve, jako je tomu v případě pravoslavné v Řecku, kde dokonce kánony sedmi všeobecných sněmů církve tvoří součást tamní ústavy.³ Sotva bychom si uměli představit situaci, že biskupy nejrozšířenější církve by (třeba i na návrh grémia s církevní účastí) jmenovala hlava státu (prostřednictvím premiéra), jako je tomu ve Velké Británii.⁴ Našemu pojetí státní neutrality vůči náboženství by zřejmě nevyhovoval ani systém, kdy podle německých zákonů jmenování biskupů některé z církví

¹ Používám obecného označení nahrazujícího nepřesnou dikci obsaženou ve státních normativních dokumentech, totiž *církve a náboženské společnosti*.

² České konfesní právo tvoří mimo příležitostné zmínky v jiných zákonech především *Listina základních práv a svobod*, která v čl. 15 a 16 garantuje jednotlivcům samotným i společně s jinými vykonávat různé náboženské úkony, torzo po novelizacích značně redukováných zákonů o hospodářském zabezpečení církví z r. 1949 a *Zákon o náboženské svobodě a postavení církví a náboženských společností a o změně jiných zákonů*, 3 / 2002 Sb. a podzákoné normy.

³ Papastathis Charalambos: *Stát a církev v Řecku* in Robbers Bernard (ed.): *Stát a církev v zemích EU*, s. 81 – 101, pasáž o ústavním zakotvení kánonů i se zprávou o právní diskusi kolem tohoto tématu s. 86 – 87.

⁴ McClean David: *Stát a církev ve Spojeném království* in Robbers Bernard (ed.): *Stát a církev v zemích EU*, s. 337 – 354, stručná zmínka o jmenování biskupů s. 345 – 346.

musí předem schválit vláda.⁵ Za těžko přijatelné bychom pokládali výslovné odvolání na náboženské doktríny, jako je tomu v ústavě Irské republiky.⁶

Liberálnost státní politiky vůči náboženství však není bezbřehá. Zejména v souvislosti s dramatickými osudy dnes platného Zákona o postavení církví 3 / 2002 Sb.⁷ začaly různé náboženské subjekty poukazovat na snahy Odboru církví Ministerstva kultury ČR pozvolna omezovat širokou svobodu vyznání a zavádět státní kontrolu. Jedenadvaceti náboženským subjektům tento zákon zabezpečil v zájmu právní kontinuity bez ohledu na to, zda splňují či nesplňují v zákoně stanovené podmínky, výhodnou pozici církví (či náboženských společností) registrovaných a akreditovaných.⁸ Stačila k tomu jejich dosavadní pozice většinou založená na státním uznání za komunistického režimu. Přesto i některé z těchto privilegovaných náboženských společností vznesly společné ostře formulované námitky týkající se konkrétně omezení možnosti získávat prostředky pro charitativní či diakonickou aktivitu.⁹

Zásadní námitky se však v některých etapách přípravy zákona vznášely právě vůči radikálnímu omezení možností pro náboženské subjekty, které se nově ucházejí o registraci a později případně o akreditaci. Oč jde? Už ústavní pořádek České republiky zabezpečuje samostatnou existenci a samostatné působení náboženských subjektů. Pokládá občany i v tomto bodu za svrchované. A skutečně, různá volnějši nebo i pevně organizovaná uskupení náboženského či spirituálního rázu žijí ve svých budovách se svými obřady, se svým zvěstováním a svou výukou zcela soukromě, aniž by se potřebovali na to kohokoli ptát. Jisté

⁵ Robbers Bernard: *Stát a církev ve Spolkové republice Německo* in Robbers Bernard (ed.): *Stát a církev v zemích EU*, s. 63 – 79, k účasti státu na jmenování biskupů poněkud zamlženě s. 65.

⁶ Preambule platné Ústavy z r. 1937 říká mj. *Ve jménu Nejsvětější Trojice, od níž pochází veškerá moc, a k níž, jako k našemu poslednímu cíli musí být vztaženy všechny činy jak lidí tak států, my lid Irska pokorně uznávající povinnosti vůči našemu božskému Pánu Ježíši Kristu tímto přijímáme, ustanovujeme a sobě ukládáme tuto Ústavu.* (Plné původní znění je dostupné na: <http://www.taoiseach.gov.ie/upload/publications/297.htm1>)

⁷ Celý oficiální název zákona uveden v poznámce 2. Zákon byl přijat Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky dne 27. listopadu 2001. Byl odmítnut jak Senátem Parlamentu České republiky, nesouhlas senátu byl přehlasován Poslaneckou sněmovnou, následovalo veto ze strany prezidenta Václava Havla, ale i to nakonec 18. prosince 2001 Poslanecká sněmovna těsnou většinou odmítla, zákon potvrdila a ten nabyl účinnosti dne 7. ledna. K jeho dalším osudům patří alternativní návrhy skupiny senátorů k Ústavnímu soudu z 13. února 2002 na zrušení celého zákona nebo některých jeho ustanovení, přičemž Ústavní soud nálezem Pl ÚS 6 / 2002 z 27. listopadu 2002 některá ustanovení zákona zrušil a v odůvodnění rozhodnutí kritizuje celkovou koncepci zákona.

⁸ Výrazu *akreditace* užívám pro to, čemu zákon v § 11 (ověřit!) a dále říká *oprávnění k výkonu zvláštních práv*.

⁹ Zrušení částí čtyř paragrafů Zákona o postavení církví se týká především ekonomických aktivit církví na podporu charitativních aktivit, které zákon ve znění schváleném po všech etapách omezoval.

nezanedbatelné výhody jim však poskytuje od počátku devadesátých let minulého století zavedená registrace. Nebylo snadné ji získat. Do nabytí právní moci a účinnosti současného Zákona o postavení církví bylo nutno získat 10 000 podpisů zletilých obyvatel s trvalým bydlištěm na území České republiky, kteří se k této náboženské společnosti hlásí.¹⁰ Pracovníci odboru církví Ministerstva kultury v diskusích při přípravě zákona zdůrazňovali, že jejich záměrem je mimo jiné liberalizace procesu registrace. Naivní pozorovatel by snížení počtu nutných podpisů z 10 000 na současných 300 mohl za liberalizaci pokládat, ale pouze za předpokladu, že by si zákon neprostudoval důkladně. Z registrace v novém pojetí totiž neplyne téměř nic, resp. nic, čeho by nebylo možné reálně dosáhnout i bez registrace, např. založením nadace, nadačního fondu nebo občanského sdružení. Co dříve plynulo přímo z registrace, plyne dnes až z akreditace, již nové subjekty mohou získat nesnadno nejdříve za deset let po registraci a za splnění dalších náročných podmínek. První návrh zákona dokonce požadoval reálně 20 000 podpisů, což ale bylo odmítnuto již při projednávání v Parlamentu.

Lze říci, že poslední pokusy státních orgánů regulovat náboženské subjekty, zejména ty, které se nově ucházejí o registraci, je opakem liberalizace. Lze mluvit o utužení, o etatistických tendencích, je to pokus selektivně uplatňovat vrchnostenské pojetí státu. Respektovaná občanská iniciativa s počátky v zápase o dodržování lidských a občanských práv komunistickým režimem, dnešní Český helsinský výbor (dále ČHV) bedlivě sledoval přípravy zákona jeho uplatňování od jeho účinnosti. Sledoval zejména tuto iluzorní liberalizaci a reagoval na ni ve svých výročních zprávách. Standardní dokument ČHV jímž je každoroční zpráva o stavu lidských práv, říká kapitole *O svobodě vyznání* ve zprávě za rok 2001, tedy rok ukončení prací na zákoně toto:

Usoudí-li zákonodárci, že je nutno jistou procedurou zabránit zneužívání pozice registrované církve nebo náboženské společnosti, je možné to zákonem zajistit. Způsob, jakým to zajišťuje tento zákon, je však z hlediska lidských práv problematický. Formulace § 5 je právně nejasná a snadno zneužitelná. Při její přípravě se mohl uplatnit vliv tzv. antikultovních uskupení. Takto jsou označována církevní nebo jiná uskupení směřující k potlačování práv náboženských menšin. Úřad rozhodující o registraci nebo přiznání oprávnění, případně soud, který by takové rozhodnutí přezkoumával, by se musel důsledně obracet na nezaujaté odborníky. Nebezpečí vlivu antikultovních iniciativ při uplatňování tohoto paragrafu je velké.

¹⁰ Výjimku tvořily církve, které by snad již při žádosti o registraci byly členskými církvemi Světové rady církví, což bylo kritizované a nesystémové privilegování některých uchazečů o registraci, ale hlavně to bylo zcela nereálné; této výjimky nebylo nikdy využito.

Zprávu uzavírá upozornění, že ČHV bude věnovat pozornost obzvláště rovnosti registrovaných a neregistrovaných, velkých a malých, tradičních a nových náboženských subjektů.¹¹

Stávající zákon subjektům, které nově usilují o registraci staví do cesty překážky souvisící s počtem podpisů a dlouhými lhůtami. Zvláštní obavy však vzbuzuje § 5 Zákona: obsahuje nezpochybnitelné formulace zabraňující náboženským subjektům např. omezovat práva fyzických osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání nebo sociální postavení, rozněcovat nenávisť a nesnášenlivost z těchto důvodů a podporovat násilí nebo porušování právních předpisů.¹² Na druhé straně však obsahuje zejm. v odstavci c) tohoto paragrafu nejednoznačné a v právnickém jazyce nezvyklé formulace. Církve a náboženské společnosti např. nemají využívat *psychický a fyzický nátlak k vytvoření závislosti, která vede k fyzickému, psychickému a ekonomickému poškozování těchto osob a jejich rodinných příslušníků, k poškozování jejich sociálních vazeb včetně omezování psychického vývoje nezletilých.*¹³ V této postupně dotvářené formulaci,¹⁴ stejně jako v následujícím odstavci odmítajícím utajování organizační struktury a případných vazeb na zahraničí se zřetelně projevuje vliv antikultovních iniciativ.

Při různých příležitostech, např. na společných seminářích Odboru církví Ministerstva kultury ČR a Českého helsinského výboru odůvodňovali představitelé odboru větší razanci navrhovaného (a posléze schváleného) zákona nutností chránit obyvatelstvo před zhoubným působením *nebezpečných sekt.*¹⁵

Koho se vlastně týká postupné omezování počátečního liberálního rázu českého konfesního práva? Koho státní úředníci v návaznosti na jistý typ literatury¹⁶ nazývají nebezpečnými sektami? Jsou-li sektářskými znaky právě ty, které nacházíme v § 5 zamýšleného a schváleného znění zákona, můžeme se ptát, proč se jejich eventuelní výskyt zjišťuje pouze u nových žadatelů o registraci. Náboženské společnosti dříve státem uznané či registrované mohou sice teoreticky o akreditaci nebo registraci přijít, ale nic nenasvědčuje politické vůli zkoumat ustálenou náboženskou scénu z hlediska přísných požadavků. Jedna

¹¹ Zprávy za roky 1994 až 2002 jsou uveřejněny na webu ČHV on line <http://www.helcom.cz/>, starší zprávy od začátku devadesátých let, v nichž se však problematika náboženské svobody neprobírá, byly vydávány tiskem.

¹² Srv. Zákon o postavení církví § 5, odst. b

¹³ Tamtéž § 5, odst. c

¹⁴ Návrh věcného záměru téhož zákona schválený vládou 19. července 2000 obsahoval ještě neobvyklejší formulace, mluvil v neparagrafovaném znění v textu na s. 8 v odstavci c) dokonce o možné *fyzické, psychické, ekonomické destrukci nebo destrukci jejich sociálních vazeb.* Tento soubor je dostupný z webu Ministerstva kultury ČR on line <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=378>.

¹⁵ Doslova tak se vyjadřuje zmíněný dokument v poznámce 14 na s. 4 v bodu 3.

¹⁶ Např. Sire James W.: *Za novými světy. Průvodce světovými názory*, Návrat, Praha 1991; Novotný Tomáš: *Přícházejí*, Oliva, Praha 1993; Rejchrt Luděk: *Pavučiny*, Oliva, Praha 1995.

z církví, církev římskokatolická by dokonce byla právně z takového zkoumání aspoň částečně vyňata, pokud by byla ratifikována *Smlouva mezi Českou republikou a Svatým stolcem o úpravě vzájemných vztahů* uzavřená 25. července 2002.¹⁷ Smlouva jako norma nadřazená místním zákonům přímo zabezpečuje např. v člancích 9 a 11 této církvi to, co by jinak plynulo z registrace a akreditace, a co u jiných subjektů je právě podmíněno splněním tzv. kvalitativních předpokladů diskutovaného § 5.

Je zjevné, že případné sektářské nebezpečí hodlají státní orgány zkoumat pouze u nových náboženských směrů. Zde je třeba vyjasnit několik základních pojmů. Přímo v právních normách se výrazu *sekta* neužívá. Je ho však užíváno v argumentaci. Potíž je v tom, že je to slovo mnohovýznamové. Mj. lze vytipovat tyto významy: oddělená část většího, původně společného náboženského celku,¹⁸ nový náboženský směr,¹⁹ náboženské uskupení se zdůrazněnou autoritativností,²⁰ ba i tzv. destruktivní, tj. zdraví nebo život či podobné základní hodnoty ohrožující náboženské uskupení.²¹ Pokládám za nevhodné užívat tohoto emocionálně nabitého, hodnotícího výrazu bez přesnějšího vymezení. Vzniká totiž podezření, že pro státní úředníky jsou nové náboženské směry a priori podezřelé ze sektářství, totiž z autoritářských až destruktivních deviací. Jinými slovy, že jejich zájmem je petrifikace náboženské scény.

Lze vyslovit hypotézu, že úředníci ministerstva a jejich spolupracovníci hájí zavedené církve, zejména tři početně největší, jako pragmatické politické spojence, jako jistý potenciál téměř třetiny voličských hlasů. Hájí je proti novým náboženským směrům, které se mohou jevit jako nebezpečná konkurence. Domnívám se, že tuto hypotézu podporuje pohled na dynamiku české náboženské scény, jak ji můžeme vysledovat zejména na základě posledních dvou sčítání lidu. Co nám tento pohled signalizuje?

¹⁷ Text dostupný na webu Právnické fakulty v části věnované Společnosti pro církevní právo, on line <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/sml-cr-v.htm>

¹⁸ Na základě možného latinského základu slova *secta* ve slovesu *seco*, *-are* se slovníkovými významy řezat, krájet, sekát, rozdělovat, oddělovat. I kdyby původně slovo souviselo spíše s deponentním slovesem *sequor*, *-ui* ve významu následovat, do evropských jazyků vstoupilo toto slovo prostřednictvím latinského textu novozákonní části Vulgaty, kde vždy v návaznosti na řecký originál je ho užito ve významu rozdělení v církvi.

¹⁹ Zde podle neformalizovaného pozorování lze konstatovat lidové mínění, kterému prostě slovo *sekta*, případně i s hodnotícími konotacemi nahrazuje víceslovný výraz *nové náboženské hnutí*.

²⁰ Podrobněji k tomuto vymezení např. v publikaci Štampach Odilo Ivan: *Náboženství v dialogu. Kritické studie na pomezí religionistiky a teologie*, Portál, Praha 1998, v kapitole 11.2.2 *Vymezení sekty pro potřeby této práce*, s. 164 – 168.

²¹ Často spíše fiktivní destruktivitou nových náboženských směrů se zabývá Zbiral David: *Stručný úvod do problematiky nových náboženských hnutí*, zatím bohužel dostupné pouze ve webové verzi on line <http://www.davidzbiral.webzdarma.cz/NNHuvod.htm> v nečíslované kapitole *Několik základních pojmů* na nečíslovaných stránkách na začátku práce. Na začátku je obsah, z něž je možné přímo vstupovat do jednotlivých kapitol.

Třem největším křesťanským církvím, a můžeme zároveň říci, že církvím s masivním politickým pokrytím, totiž Církvi římskokatolické, Církvi česobratrské evangelické a Církvi československé husitské mezi léty 1991 a 2001 ubylo celkem 1 644 528 lidí, kteří se k nim hlásili, první dvě ztratily každá přibližně třetinu příznivců, třetí téměř polovinu. Některé další registrované církve a náboženské společnosti naopak zaznamenaly výrazný růst příznivců, tak např. Apoštolská církev získala nových 3 099 stoupenců, Církve adventistů sedmého dne nových 2 113 osob, Církve bratrská explodovala o 7 212 nových lidí, Křesťanské sbory své členské zázemí více než zdvojnásobily a připsali na své konto 3 938 příznivců. To vše však jsou registrované církve s oprávněním k výkonu zvláštních práv. Lze mluvit o jistém přelévání uvnitř tohoto tábora, o ztrátě velkých uskupení, které si veřejnost spojuje s ekonomickými a politickými zájmy a růstu menších, které nejsou pokládány za kompromitované. S tématem nových náboženských směrů více souvisí položka Náboženské společnosti svědků Jehovových, kteří po registraci r. 1993 čelili pokusům o odejmutí registrace. Mezi posledními dvěma sčítáními jim statistika přičkla nových 8 685 lidí.²²

Nové náboženské skupiny, neregistrované v době obou sčítání tvoří nejzajímavější skupinu. Lze je očekávat, soudě podle trendu statisticky zpracovaných údajů v položce, jež se ve sčítání lidu vyskytuje jako *Ostatní a nepřesně vložené*. Do této položky se dostaly údaje za všechny respondenty, kteří uvedli nějakou pojmenovanou náboženskou příslušnost, nikoli však se seznamu 21 registrovaných. Těchto „ostatních“ mělo být r. 1991 v ČR 4 479 a o deset let později již 197 742, tj. vzrostli na více než čtyřicetnásobek výchozího počtu. Je poučné si všimnout, že se tím tato (vevnitř ovšem značně členitá) skupina vyhoupla na druhé místo mezi položkami nějaké konkrétní náboženské příslušnosti. Zřejmě z tohoto zázemí se oddělilo v dalších letech pět nově registrovaných uskupení, jedna klasická křesťanská církev (letničního typu), jedno společenství esotericko-křesťansky laděné, dvě hinduistické náboženské společnosti a podstatná část v Česku žijících muslimů.

Zbytek těch, o které tři největší církve přišly, se přesunul do položky Bez vyznání, jejíž vnitřní struktura není prozkoumána. Pokud jde o lidi religiozní, půjde v tomto případě o lidi s religiozitou nezařazenou, nepojmenovanou, anonymní, zcela individuální a tudíž těžko postižitelnou. Většinu zde ovšem budou tvořit nábožensky indiferentní obyvatelé doprovázení deklarovanými ateisty.

Jsem přesvědčen, že hypotéza o reálném ohrožení pozic zavedených církví alternativními, novými a relativně menšími skupinami není ničím z uvedeného vyvrácena. Domnívám se, že výslovně přiznané a implicity v různých zásazích a opatřeních obsažené pokusy úředníků (a odborníků v jejich službách) chránit zavedený náboženský *status quo* a bránit inovaci lze vysvětlit předpokládanou nedostatečnou

²² Pramenem početních údajů o jednotlivých náboženských společnostech jsou srovnávací tabulky souhrnně přístupné v různém členění on line <http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/4110-03>.

neutralitou pracovníků státní správy. Nemíní se tím jen přímé či nepřímé vlivy větších náboženských uskupení, ale i pragmatické zájmy úředníků a politiků.

Ve snaze porozumět opatrnosti a konzervativizmu politiků a úředníků se přirozeně tážeme na sociální funkci náboženství a zvláště nových náboženských směrů. Co vede pracovníky veřejné správy k tomu, že vytvářejí skupiny náboženských společností více či méně privilegovaných, standardních, a dále a priori podezřelých? I když náboženským společnostem je u nás obvykle připisován soukromě-právní charakter, je jasné, že subtilní niterný vztah k (předpokládané) transcendenci je vyvažován a doplňován náboženstvím socializovaným a institucionalizovaným až natolik, že náboženství je politickým faktorem, je součástí politiky, byť ne samozřejmě součástí státní struktury. Je známo, že náboženství může tuto roli plnit dvojím způsobem, jednak tím, že je politické a jednak tím, že je nepolitické, že totiž odvádí lidi od politiky, aby neobtěžovali reálné držitele moci.

Nepolitická náboženství, náboženství označovaná někdy souhrnně jako mystická pokládají svět za nenapravitelně poškozený a jedinou možností je vysvobodit se z koloběhu utrpení nastolením transcendentního stavu, jako je hinduistická *móksa* nebo buddhistické *bódhi* a *nirvána*. Profétická náboženství sestupují z výšin předpokládané transcendence do historické a sociální reality, aby ji formovala. Mystická náboženství se podílejí na politice spíše nereflektovaně, profétická vědomě, programově. Péči o *polis* považují za součást náboženského života, zřetelné je to v předexilním judaismu²³ a ve většinovém proudu islámu, v němž jsou náboženská a politická oblast propleteny²⁴ a náboženská niternost přežívá institučně vzato na jeho pokraji v súfijských komunitách.

Prakticky všichni, kdo se přihlašují k náboženským společnostem, jež jsem nazval privilegovanými, jsou křesťané, příslušníci dalšího profétického náboženství, náboženství navazujícího na sociálně-kritickou linii starozákonních proroků, náboženství, jež bylo ve svých počátcích výrazem sociální kritiky a jež v různých dobách vystupovalo jako iniciátor sociálních reforem. Z tohoto hlediska je podivuhodné, jak je hýčkáno většinou nekřesťanskými poslanci a senátory, pracovníky odboru církví a odbornými komisemi politických stran. Zřejmě to souvisí s tím, že křesťanství se v propastné krizi současnosti stará především o své institucionální přežití. Nechce už nic vědět o svém Bohu, který podle evangelia *vladaře svrhl s trůnu a ponížené povýšil, hladové nasytil dobrými věcmi a bohaté propustil pryč s prázdnou*.²⁵ Spíše navazují vzájemné výhodné spojenectví s držiteli ekonomické a politické moci. I pro to mohou najít

²³ Odlišení od následujícího období a jeho zasvěcenou, byť srozumitelnou charakteristiku podává Antalík Dalibor: *Jahve a jeho paredros v náboženství předexilního Izraele*, Religio 2 / 1996, s. 127 – 137.

²⁴ Podrobně se tím zabývá Kropáček Luboš: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha 1992, k tématice státu a náboženství kapitola *Státní moc*, s. 138 – 143.

²⁵ L 1, 52 – 53, Český ekumenický překlad.

odůvodnění v Novém zákoně: *Každý ať se podřizuje vládní moci, neboť není moci, leč od Boha. Ty, které jsou, jsou zřízeny od Boha, takže ten, kdo se staví proti vládnoucí moci, vzpírá se Božímu řádu.*²⁶ Církev tedy mají tendenci posvěcovat stávající systém. Ten je odměňuje ochranou náboženského *statu quo*.

Pro nové alternativní minoritní proudy je typická spíše terapeutická, utěšující, laskavá měkká spiritualita.²⁷ Různé šamanské, keltské, mysterijní, hermetické, jógické, meditativní, zenové či tantrické směry bychom spíše řadili k proudům mystickým v uvedeném smyslu. Nemívají sociálně kritické a sociálně reformní, explicitě politické ambice. Nejsou tedy nebezpečné pro fenomén politické moci, ani pro podstatnou moc ekonomickou. Snad jen jejich důsledně ekologická větev svým důrazem na šetrnost a zdravou životosprávu, kdyby zasahovala více než nějaké to promile obyvatel, by mohla překážet ideologii růstu. Jejich důsledně pacifistická větev, kdyby se stala masovou, by mohla narušit export demokracie a boj s různými osami zla. To se však zjevně neděje. Proto jsou obavy vtělené do administrativních překážek překvapivé, možná dokonce iracionální. Zdá se, že úředníci se spoléhají na to, že v abrahámovských náboženstvích, jimž poskytují oporu, neožije prorocký zápal a že bude pokračovat jejich pasivní kolaborace. Zdá se, že jednotlivých případů ohrožování práva na život, zdraví, bezpečí a svobodný projev si budou politické instance a politicky angažovaná média bedlivě všimnat u náboženských minorit, zatímco masivní porušování práv v zavedených náboženských organizacích budou nadále přehlížet. Možná je jejich motivace ještě méně promyšlená a jde jen o banální lenost, o spontánní, neprogramový a neideový konzervativizmus.

Bibliografie

Papastathis Charalambos: *Stát a církev v Řecku* in Robbers Bernard (ed.): *Stát a církev v zemích EU*.

McClellan David: *Stát a církev ve Spojeném království* in Robbers Bernard (ed.): *Stát a církev v zemích EU*.

Robbers Bernard: *Stát a církev ve Spolkové republice Německo* in Robbers Bernard (ed.): *Stát a církev v zemích EU*.

Sire James W.: *Za novými světy. Průvodce světovými názory*, Návrat, Praha 1991.

Novotný Tomáš: *Přicházejí*, Oliva, Praha 1993.

Rejchrt Luděk: *Pavučiny*, Oliva, Praha 1995.

Štampach Odilo Ivan: *Náboženství v dialogu. Kritické studie na pomezí religionistiky a teologie*, Portál, Praha 1998.

²⁶ Ř 13, 1 – 2, týž překlad.

²⁷ Občas se rozlišuje radikální, transformativní náročná *hard spirituality* od zmíněné *soft spirituality*, nejde však zatím o zavedenou terminologii.

Antalík Dalibor: *Jahve a jeho paredros v náboženství předexilního Izraele*, Religio 2 / 1996.

Kropáček Luboš: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha 1992.

Bible, Český ekumenický překlad.

Summary

Variations of Czech Policy Concerning New Religious Movements

The contemporary Czech state policy toward new religious movements (NRM) appears liberal. However, the paper shows the tendencies of the executive power to take control of them and of religions as such. Czech law is liberal compared with Greek, French, Austrian, or German one. But the new Act regulating the position of “Churches and Religious Societies” (No 3/2002) lies down strange, hard to fulfill requirements for registration. In addition to it, the Act concedes, so to say, second degree of registration, so called authorization for special rights only to long-established religious bodies. For NRM, it is uneasy to attain it as several inconspicuous articles make their position difficult. The Czech Helsinki Committee enunciated in its 2001 Human Rights Report that it is objectionable from the point of view of human rights. It is possible to say that public authorities wittingly or unwittingly pet the Christian Churches that are in deep crisis and they painfully seek their place in the contemporary society. They seem to expect a new alliance of Throne and Altar. At the same time, they meet NRM and any endeavor for alternative life styles with suspicion.

Ivan O. Štampach, doc. ThDr., Katedra religionistiky a filosofie Filozofické fakulty Univerzity Pardubice; ivan@stampach.cz, ivan.stampach@upce.cz Pedagogické a teologické vzdělání, doktorát a habilitace zaměřeny na religionistické otázky. Od začátku devadesátých let, kdy se mohl vrátit ke svému oboru, učí obecnou religionistiku a dílčí religionistická témata jako současná religiozita, vztahy náboženství k profánní kultuře, mezináboženské vztahy a náboženské sektářství, tč. hlavně na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice. K těmto tématům publikuje odborné i esejistické knižní texty a články, mj. v časopisech Religio, Dingir, Literární noviny, Tvar, Prostor.